

AGRAR MUNOSABATLAR VA AGROBIZNES TARIXI TUSHUNCHASI

Urinboyeva Yulduz Pirnazarovna

i.f.f.dok., dotsent

Samedjonov Nasimjon Azimovich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada agrar munosabatlar va agrobiznes tarixi va tushunchasi haqida so'z yuritilgan.

Аннотация: В данной статье говорится об истории и понятии аграрных отношений и агробизнеса.

Annotation: This article talks about the history and concept of agrarian relations and agribusiness.

Kalit so'zlar: Agrar munosabatlar, Agrobiznes, Agrar munosabatlar va agrobiznes tarixi, Qadimgi davrlar, O'rta asrlar, San'at inkubatori va industrializatsiya, Sovet davri, Hozirgi davr.

Ключевые слова: Аграрные отношения, АПК, История аграрных отношений и АПК, Древние времена, Средневековье, Художественный инкубатор и индустриализация, Советский период, Новое время.

Key words: Agrarian relations, Agribusiness, History of agrarian relations and agribusiness, Ancient times, Middle Ages, Art incubator and industrialization, Soviet period, Modern period.

Agrar munosabatlar va agrobiznes tarixiy ravishda bir-biriga samarali tarzda bog'liq bo'lgan mavzulardir. Agrobiznes, agrar sohada faoliyat ko'rsatuvchi tadbirkorlik faoliyatining birlamchi ko'rsatkichlari va agrar mahsulotlar tarqatish, sotish va sotuv jarayonlarini o'z ichiga oladi. Bu esa agrar munosabatlarni shakllantiradi va ulardagi iqtisodiy, siyosiy va tijorat aloqalarni ifodalaydi.

Tarixiy ravishda agrar munosabatlar va agrobiznesning o'rni va rivojlanishi ko'plab davrlarda sodir bo'lgan. Quyidagi muhim tarixiy bosqichlarni kuzatib chiqamiz:

1. Qadimgi davrlar: Tarixiy ravishda agrar munosabatlar va agrobiznesning boshlang'ich bosqichlari qadimgi davrlarga keladi. Bu davrlarda odamlar o'simliklar va hayvonlar bilan bog'liq bo'lgan hayot shakllarini rivojlantirish uchun qo'shimcha bilim va tajribaga ega bo'lishdi. Bu davrlarda qishloq xo'jaligi, suv manbai va irrigatsiya tizimlari, urug'lanish usullari rivojlandi.

2. O'rtacha asrlar: O'rtacha asrlarda agrar munosabatlar va agrobiznesning o'zgarishga uchragan davri edi. Bu davrda agrar mahsulotlarni sotish va sotib olish uchun tijorat tizimlari rivojlandi. Silk Road, Osiyo-Qirg'iziston-Qozog'iston yulduzlari, musulmon xalqlar o'rtasidagi iqtisodiy va tijorat munosabatlar bu davrda rivojlandi.

3. San'at inkubatori va industrializatsiya: San'at inkubatori va industrializatsiya davri agrar munosabatlarni va agrobiznesni katta o'zgarishlarga uchirdi. Tarixiy ravishda 18-19 asrlarda agrar sohada qo'llanilgan texnologik innovatsiyalar va industrializatsiya jarayonlari agrar mahsulotlar yetishtirish, ishlash va tarqatishni yanada rivojlantirdi. Bu davrda insonlar o'simlik yetishtirish texnologiyalari, irrigatsiya tizimlari, mehnat mashinalari kabi muhim taraqqiyotlar bilan tanishishdi.

4. Sovet davri va keyingi yillar: Sovet davri va keyingi yillarda agrar munosabatlar va agrobiznes davlat tomonidan tashkil etilgan iqtisodiy tizimlar orqali boshqarilgan. Kollektiv qishloq xo'jaligi, yirik agrar kombinatlar,

selskokhoztehnika tashkilotlari bu davrda o'rin olgan. Agrobiznesning tashkil etilgan strukturalari, sanoatga orientirlangan mahsulotlar ishlab chiqarish, kooperatsiya tarmoqlari shakllangan.

5. Hozirgi davr: Hozirgi kunda agrar munosabatlar va agrobiznes global miqyosda rivojlanib kelmoqda. Tarixiy jarayonlarda rivojlangan innovatsiyalar, texnologik imkoniyatlar, global tarmoqlar, iqtisodiy integratsiya tashkilotlari va xususiy tashkilotlar agrar sohada rivojlanishga olib kelmoqda. Bu davrda bojxona va sotish tarmoqlari, onlayn platformalar, agrar finans xizmatlari kabibosqichlar rivojlanmoqda. Agrobiznes tadbirkorlari, sifatli agrar mahsulotlar yetishtirish, ishlab chiqarish, savdo va eksport-import jarayonlarini samarali boshqarish uchun strategik planlashuv, marketing, moliyalashtirish, innovatsiyalar va ta'sirli tizimlar bilan ishlashni qo'llaydilar.

Barcha bu davrlar agrar munosabatlar va agrobiznesning tarixiy rivojlanishini ta'minlashda o'z o'rni bilan bo'lganlar. Bu sohada rivojlanishni davom ettirish, ekologik va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, ishlab chiqarish jarayonlarini sifatliroq qilish, innovatsiyalarni qo'llash kabi muhim vazifalar holatda turibdi. Agrar munosabatlar yoki agrar muloqotlar, xorijiy mamlakatlar, xorijiy iqtisodiyotlar va xorijiy tashkilotlar bilan o'rtasidagi agrar sohasidagi hamkorlik va hamkorlikni o'rnatish bo'yicha amaliyotlarni ifodalovchi umumiy tushunchadir. Bu munosabatlar, agrar sohadagi iqtisodiy, siyosiy, ekologik va texnologik muammolarni yechishni va o'zaro foydali aloqalar va kooperatsiya ko'rsatishni maqsad qiladi.

Agrar munosabatlar turli shakllarda amalga oshirilishi mumkin. Bu munosabatlar bilan davlatlar, xorijiy iqtisodiyotlar va tashkilotlar o'rtasidagi hamkorlikni o'rnatish uchun kelajakka yo'naltirilgan strategiyalar, siyosiy shartnoma va aniq kelishuvlar yaratishadi. Bu kelishuvlar shu jumladan yirik mazkur mamlakatlarning agrar mahsulotlarini eksport qilish, import qilish, investitsiya qilish, texnologiyalarni almashish va o'rgatish, texnikaviy yordam

ko'rsatish va yirik mazkur mamlakatlarning agrar sohasida yirik infrastruktur vositalarini takomillashtirish va rivojlantirishga oid bo'lishi mumkin.

Agrar munosabatlar, o'zaro foydali aloqalar va tashkilotlarning rivojlanishini va yuksalishini ta'minlash maqsadida juda muhimdir. Ular, dunyo bo'ylab xorijiy foydalanuvchilar bilan agrar mahsulotlar almashish va sotish, tarqatish va transport qilish, texnikaviy yordam va tajriba almashish, o'zaro bojxona aloqalarini rivojlantirish, agrar sohada yangi innovatsiyalar va texnologiyalar kirishini ta'minlash va boshqalar bilan hamkorlikni o'z ichiga oladi.

Agrar munosabatlar, agrar sohadagi iqtisodiyotning rivojlanishi, oziq-ovqat xavfsizligi, ta'minotning mustahkamligi, insonlar va ekologik muhitni himoya qilish kabi jarayonlarda o'z ahamiyatini ko'rsatadi. Bu munosabatlar, dunyo miqyosidagi o'zaro bog'liqlik va kooperatsiyani rivojlantirishda ham katta ahamiyatga ega. Bundan tashqari, agrar munosabatlar, agrar sohadagi iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, yangi bojxona va sotuv tarmoqlarini yaratish, kasbiy bilim va ko'nikmalarni oshirish, investitsiyalarni jalb qilish, yangi ish o'rinlari yaratish va ko'plab boshqa sohalarga o'tishda ham muhim ahamiyatga ega. Agrar munosabatlar, global iqtisodiyotni rivojlantirish va insonlar hayot sifatini oshirishning muhim asoslari hisoblanadi.

Agrobiznes, agrar sohada faoliyat olib boruvchi tadbirkorlik faoliyatining birlamchi ko'rsatkichlari va ahamiyatli soha sifatida taniladi. Bu sohada mahsulotni o'skash, uni ishlash, tarqatish va sotish jarayonlarini o'z ichiga oluvchi barcha tadbirkorlik faoliyatlari, shuningdek, agrar sohadagi turli bojxona faoliyatini ham o'z ichiga oladi.

Agrobiznesning bir necha asosiy yo'nalishlari mavjud bo'lib, ulardan ba'zilari quyidagilardir:

1. Arzon mahsulotlar yetishtirish: Agrobiznes, arzon va sifatli mahsulotlar yetishtirishga yo'naltirilgan bo'lib, bu tarzda mahsulotlarni o'skash, suv va

energetika resurslarini samarali ishlatish, zararli kimyoviy moddalarni kamaytirish, ekologik tarzda bog'liqlik qilish va sifatni ta'minlashni o'z ichiga oladi.

2. Mahsulotlarni ishlash: Agrobiznes, yetishtirilgan mahsulotlarni o'zgartirish, qayta ishlash, qayta ishlash va to'lash jarayonlarini o'z ichiga oladi. Bu, mahsulotlarni o'zgartirilgan sifatga oshirish, saqlash va uzun muddatli saqlash, ta'minotning mustahkamlanishi va qayta ishlash jarayonlarini o'z ichiga oladi.

3. Mahsulotlarni tarqatish va sotish: Agrobiznes, mahsulotlarni iste'mol uchun tarqatish va sotish jarayonlarini o'z ichiga oladi. Bu, mahsulotlarni eksport qilish, import qilish, mahalliy bozorlarda sotish, xususiy bozorlarda sotish, onlayn platformalarda sotish va ko'p qator boshqa tarqatish va sotish usullarini o'z ichiga oladi.

4. Bojxona va sotish tarmoqlari: Agrobiznes, mahsulotlar sotish uchun bojxona va sotish tarmoqlarini o'z ichiga oladi. Bu, sotish markazlari, do'konlar, bojxonalarni yaratish va boshqalar bilan to'lov tizimlarini o'z ichiga oladi.

5. Yordam va konsalting xizmatlari: Agrobiznes, tashkilotlarga yordam va konsalting xizmatlari ko'rsatadi. Bu, agrar sohada tajribali mutaxassislar tomonidan tarbiyalash, texnikaviy yordam, korxonalar boshqarish, ma'lumotlar va tahlil xizmatlari kabi xizmatlar orqali amalga oshiriladi.

Xulosa: Agrobiznes, iqtisodiy rivojlanish, ish o'rinlari yaratish, oziq-ovqat xavfsizligi va ta'minotning mustahkamligi, ekologik muhitni himoya qilish va insonlar hayot sifatini oshirishga olib keladigan muhim asosiy sohalardan biridir. Bu sohada faoliyat ko'rsatish uchun sifatli resurslar, tajribali kadrlar, texnologiyalar va tashkilotlar orqali ko'plab imkoniyatlarga ega bo'lish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Борисов Е.Ф. Экономическая теория. Учебник. Перераб. и доп. 2-е изд.- М.: Проспект, 2005.- с. 144-208-544.

2. Иохин В.Я. Экономическая теория. Учебник.- М.: Экономист, 2005, IX-глава.

3. Кочетков А.А. Экономическая теория: Учебник для бакалавров. М.: Дашков и К, 2016.- с. 696

4. Gaibnazarova Z.T., Isamuxametov Sh.A. Iqtisodiyot nazariyasi. O‘quv qo‘llanma.- T.: Iqtisodiyot, 2017

<https://worldlyjournals.com/index.php/IJSR/article/download/1302/1746>

<https://e-itt.uz/index.php/eitt/article/view/742>